

prikazi i recenzije

Vinko KRALJEVIĆ, **Izabrana djela nadbiskupa Vicka Zmajevića**, Salesiana (Biblioteka »Orientacije«, knj. 24), Zagreb, 2015., 559 str.

Peraštanin Vicko Zmajević (Perast, 1670. – Zadar, 1745.) jedna je od najistaknutijih figura crkvene povijesti na širokom potezu istočnoga Jadrana i unutrašnjosti u 18. stoljeću. Od 1700. do 1713. godine obnašao je funkciju barskoga nadbiskupa te je od tada po nalogu Kongregacije za evangelizaciju naroda bio ujedno i apostolski povjerenik za kršćane katolike, za njihove crkve i misije na području Albanije, Srbije, Crne Gore, Makedonije, Kosova i Bugarske. Od 1713. godine nadbiskup je zadarski, a 1737. godine spomenuta Kongregacija povjerala mu je još jednu važnu službu: apostolskog povjerenika za kršćane katolike u Bosni. Tijekom obnašanja službe apostolskog povjerenika uspijevaio je komunicirati sa službenim predstavnicima Osmanskog Carstva i kršćanima katolicima u tome carstvu. Prikupljao je važne spoznaje o teritorijima pod osmanskom vlašću i slao izvješća nadležnima u Rimu, ponajprije Kongregaciji za evangelizaciju naroda. Tijekom pola stoljeća, od 1695. godine do smrti 1745. godine, Zmajević je bio neumoran i sposoban prijenosnik mnogih važnih informacija iz svijeta Osmanskoga Carstva, djelujući na očuvanju katoličanstva na tome području (osobito u Albaniji), kao i na području mletačke pokrajine Dalmacije u koju tijekom toga vremena prispijeva velik broj pravoslavnih doseljenika.

Izvješća i pisma koje je Zmajević pisao i slao nadležnim crkvenim ustanovama u Rimu sabrao je i priredio Vinko Kraljević, dugogodišnji proučavatelj života i opusa barskog i zadarskog nadbiskupa, posebice u vezi Zmajevićevih odnosa i stavova prema pravoslavnim vjernicima na području njegova djelovanja kao apostolskog povjerenika. Rezultat toga je objavljivanje (Rim, 1996.) Kraljevićeve doktorske disertacije (obranjene na Gregorijani) pod naslovom *Gli ortodossi negli scritti di Vincenzo Zmajević (1670-1745)*.

Knjiga koju ovdje predstavljamo započinje autorovim »Predgovorom« (5-9) u kojemu su sadržani osnovni podatci o građivu te je ukazano da metodološki pristup pri izradbi transkripcije talijanskih i latinskih izvornika, kao i na određene neujednačenosti pri pisanju pojedinih riječi od samog Zmajevića.

Slijedi uvodno slovo nadbiskupa zadarskog Želimira Puljića (11-12), sadržaj knjige (13) i popis uporabljenih kratica (14). Uvodnim se dijelom može smatrati i poglavlje »Kratak životopis nadbiskupa Vicka Zmajevića« (15-30). Život i djelovanje nadbiskupa Zmajevića priređivač knjige smješta u kontekst onodobnih političkih, vjerskih i društvenih prilika duž jugoistočne Europe. Potom se donose temeljni podatci o životu Vicka Zmajevića, posebice u vezi njegova djelovanja na časti barskog i zadarskog nadbiskupa. Utvrđuje se da su Zmajevićeva djela (objavljena i ona u rukopisu) razasuta diljem knjižnica i arhiva u nizu zemalja (Crna Gora, Hrvatska, Italija, Rusija), što istraživačima – zbog prostorne

udaljenosti – stvara dodatne poteškoće. Ukratko se opisuju glavne značajke Zmajevićevih djela i napominje da je vremenski raspon njihova nastanka od 1683. do 1745. godine.

Središnji i najvažniji dio knjige čine Zmajevićevi tekstovi na hrvatskome jeziku, njih ukupno 236 (31-166). Riječ je o prijevodu ili registama talijanskih i (u dva primjera) latinskih izvornika koji se integralno objavljuju u drugome dijelu knjige (173-466). Između tih dviju cjelina sadržan je i popis kratica (167-172) u izvornim djelima Vicka Zmajevića. Tekstovi koji se ovdje objavljuju ponajprije su pohranjeni u talijanskim arhivima i knjižnicama (Vatikanski arhiv, Archivio di Stato di Venezia, Biblioteca nazionale centrale Roma, Biblioteca nazionale Marciana u Veneciji, Biblioteca Seminarii Patriarchali Venetiarum u Veneciji i druge), a od hrvatskih se knjižnica koristilo građom iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Temelj odabira upravo tih dokumenata zasnovan je na njihovom sadržaju, a odnose se na pravoslavno stanovništvo, njihovo doseljavanje i smještaj u Dalmaciji te na odnos dviju vjera nakon njihova useljavanja. Pisma su datirana od 1695. do 1744. godine a pisana su iz Perasta (1695. – 1709.), Kotora (1709. – 1712.), Budve (1713.), Venecije (1713.) te iz Zadra (1714. – 1744.).

Na kraju knjige sadržani su podatci (signature) o djelima Vicka Zmajevića (468-480), slikovni prilozi (481-527) u sklopu kojih su faksimili pojedinih dokumenata, suvremeni portret Vicka Zmajevića, kartografski prilozi, fotografije vezane uz crkve u Perastu, kao i dokumenti vezani uz istraživačko djelovanje Vinka Kraljevića te riječi zahvalnosti. Slike sažetci na njemačkome, engleskome, francuskome i talijanskome jeziku (531-534) te kazala osoba, geografskih pojmova i predmeta (537-557).

Iako iznimno utjecajan i od svojih suvremenika duboko štovan visoki crkveni dostojanstvenik, barski i zadarski nadbiskup Vicko Zmajević i njegov opus nisu još uvijek ni približno dovoljno vrednovani u historiografiji. Razlog tomu možemo tražiti i u činjenici da je djelovao u iznimno osjetljivo vrijeme i na pograničjima država različitih konfesija. U vrijeme prve i druge Jugoslavije bavljenje temama koje zadiru u katoličko-pravoslavne odnose u Dalmaciji zasigurno je bila problematika koja je imala i određene političke konotacije i nije bila najpoželjnija za znanstveno promišljanje i prosudbe. Stoga ovo djelo, nastalo zalaganjem Vinka Kraljevića te u suradnji s Društvom Zmajević, za proučavanje crkvene povijesti zadarskoga kraja možemo smatrati iznimno vrijednim i u budućnosti zasigurno višestruko korisnim za istraživače koji se bave kako samim Zmajevićem tako i općim prilikama duž europskoga jugoistoka koncem 17. i u prvoj polovici 18. stoljeća.

Lovorka Čoralić